

קונטרס

דברים עתיקים

כולל

שני ענינים יקרים לחכמים קדמונים ז"ל,

והם

- (א) פתרון השעים מלות בודדות לר' סעדיה גאון ז"ל.
(ב) אנדרת המוסר הכללי לאריסטוטלוס

Debarim Attikim.

לייפציג

שנת ה'תר"ד לפ"ק

Leipzig, 1844. Guss und Druck von Fr. Nies.

נדפס מחדש בישראל

שנת תש"ל

אגרת המוסר הכללי לאריסטו.

האגרת הזאת כדפסה כבר זה קרוב לשלש מאות שנה (דיואל די טרינטו ש"כ 8) ואינה במקלף כלל עד כי כעלמה גם מעיני ראשי ראשי ספרי העברים כנעל שפתי ישנים ואלף חולתם, ולולא נשארה הא' הקלאזה באולר ספרי ר"ד אופנהיים לא ידענו כי כדפסה כלל, ובאולר ספרי ראשי עיר לייפליג כמלאת ז"פ בשני כתבי יד (Cod. XIX. XLII), ומשם העתקתיה והנאחיה לכה"ד שנית.

אמר יהודה בר שלמה ז"ל בן חריוזי, שא ממני החכם המשכיל האח הנאמן ר' עזרא בן החכם ר' יהודה בר נתנאל, להעתיק לו אגרת המוסר הכללי אשר חיבר הפילוסוף הגדול אריסטו, והעתיקה מלשון יון ללשון ערב חכם מחכמי הישמעאלים נקרא שמו עלי, וכלל אָתְרָה (1) אגרת מוסרו. וזו היא ההתחלה בספר:

אמר החכם ע"ה, דע כי ההצלחה היא יקרה מכל עניני האדם, והיא נחלקת לשלשה חלקים: חלק חמורות הנפש, כגון החכמה והמוסר והמדות הטובות; וחלק חמורות הגוף, כגון יפיו ושלמות אבריו לכריאותו התמידה; והחמורות אשר בהם (מקום) (2) ימצא כל שאותיו אשר מרוץ לגוף, כגון מדה האב לבן וטוב המול בהשגת הפצו, וכגון (3) רוב אוהביו ועורריו והשם הטוב ורוב העושר והכבוד והמשלח. וכאשר חקרו חכמי הטבע על מכתח עניני העולם, העמידם עיין השכל כי ההצלחה הגמורה היא להיות האדם בענין כאשר נברא למענו; והוא לדעת האמת ולעשות הטוב. ודעת האמת הוא כשהצא המחשבה נכונה כפי הענין המבוקש, לא פחות ולא יתר; ועשיית הטוב הוא להיות כל פעולות האדם ומפעולותיו, כפי מה שיוור עליו כחות שכל האדם. וכעבור כי לפעמים יחשוב האדם כי מצא האמת רחוקה ממנו, נצרך השכל למלאכה אשר יכיר בה האמת מן הכוב בכל ענין, ויבחן בה בין הטוב והרע במעשים, וישכיל בה בין הצדק והשווא בדעות; והחכמים הגידו כי זאת המלאכה היא מלאכת ההגיון. והחכם הגיד כי ההצלחה הגמורה נחלקת לשלשה חלקים: החלק הראשון בדעת יסודות השמים והארץ וכל עניניהם, וכי יש להם סבה ראשונה, והוא הוד כבוד עושה הכל ומנהיגו ית' שמו, וכי כח השגחתו פושטת והולכת בהם, ועצמו הוא חכלית היסוד המבוקש מהם; ונחלקים נ"כ לשלשה חלקים, חלק למודי וחלק טבעי וחלק אלהי. והחלק השני

(1) בכ"י אומה. — (2) אין מקום לה וי"כ קסגריה. — (3) בכ' הכי מופדן ומוסרם ללמות ולא סדריס, ולקישור הענין סדרתיו ומקמתיו.

הוא להכיר ולדעת עניני האדם וכל עסקיו ואיזה מהם הוא הטוב; וחלק ג"כ לגי חלקים, חלק חקן המדות והטבעים, וחלק חקן צרכי הבית, וחלק חקן צרכי המדינה. והחלק השלישי ללמוד [הענינים] המביאים החכמה, כגון למלאות חוק האמונה וחוק הנפש, ולחובות (?) מסגולות החברים וההון והכבוד והממשלת והשם הטוב.

אמר עלי, דע כי החכם הגדול הפילוסוף אריסטו חבר אגרת על דרך מליצה, וכלל בה הענינים אשר אמ' (4) ישמור אותם האדם בכל עסק מעסקי ההצלחה היסודית הנקראת פילוסופיא, או המקריח הנקראת המול הטוב; יגיע בהם לחכמת רצונו. ואני יועץ לכל מי שיקרא זאת האגרת, לעשות כאשר עשיתי. כי שמתי לחוק לקרוא אותה פעם אחת בכל שבוע, ולהשים ל לבי כל עניניה, ועל פיה אשים כל עסקי, והייתי בה מניע לחפצי מעבודה אלה ועשות רצונו. — וזאת התחלת האגרת:

אמר החכם, אחרי הדות הכורא צריך לכל אדם משכיל להחבונן במדות הטובות והרעות אשר בבני אדם, וישים לבו להחבונן חועלתם והיזק פעולתם; ויבחר מהם לנפשו המועילות, בראותו המדות אשר יועילו לוולתו, וירחיק המזיקות בחקרו על אשר יזיק לוולתו. ויחשוב הענינים איש איש על כנו וכל מין במינו, וישים בין מיניהם גבולים אשר יבדילו בין כל מין ומין. אחרי כן יבין (5) לנפשו כלי המוסר ליסר אותה תמיד ולהשלים חסרון מה שהוא יודע; מן הרברים הצריכים למעשה במעשה, והצריכים ללמוד בלמוד. והמוסר אשר בו ייסר לנפשו, יהיה בעתים לא קבועים ולא מומונים. בעבור כי יש בכל רגע מן הרגעים ובכל יום מימות העולם ובכל אשר תתעסק בו הנפש מעסקי האמת והשחוק והשמחה והיגון והמנוחה והיגיעה, מקומות ראויים ליסר החכם בהם (6) נפשו ולחקן אשר עושה ולישר ענינה; כדי שלא יהיה יחרון עליו למעלה משאר המעלות הגבוהות ממנו או השפלות ממנו, כמדה אשר הוא משחתה עמהם; כי אין אדם שיש לו יחרון על אנשי מעלה מן המעלות, אשר לא ימשכהו יחרונו עליהם, ויקראוהו אל על להדמות לאנשי המעלה אשר עליו. ודרישת המנוחה במנוחה ימעיט המנוחה ומדת (7) היגיעה. ושכחת הלמוד והמוסר הזה וההיזק היא היגיעה המביאה לחסר כל. וע"כ צריך ליסר נפשו תמיד ולהזהיר אותה בכל עת, ואל ימנעהו קשי הנפש ואכזריוחה ומרידה, מלהחמיד מוסרה ולמודה. כי מרוב אשר יאלצנה ויציק לה בדבריו, וברוב אהבתה לרדוף המנוחה, תבקש המנוחה מיגיעת מוסרו במעט יגיעה, ותלמד מקצת המוסר. ואין צריך למשכיל בעבור מה שיחסר לנפשו ואע"פ שהוא רב, להניח זה המעט; כי זה הוא סוד ההרגל.

(4) כ"י ה.ס. — (5) כ"י ינין. — (6) כ"י בת.ס. — (7) כ"י סג' ומכת'.

ובעת החעורר הנפש למסרך ותחיל⁸) להנע מעט לרצונך, יהיה החלח מה שחרגיל אותה בה למלאות חוק הורחה ולהודיעה נועם גמולה וחלקה על טוב מעשיה. ותיסר אותה ש⁹) תזיה עבודתה ויראחה בחנף לב, ואל תעשה ע"י ענה ותחזירה¹⁰) נאווה, ובגלל חסירות ובסתר אכזריות, כי או יהיה כל יגיעה לריק. אח"ו¹¹) תיסר אותה לפקוד התברים בשמך את בריחם ואחותם, כי הם לך למסעך וכל העוב נעוב. ותיסר אותה להרחות לה ידיים נאמנים, כי רובם עור מצריך ויוציאו שמך הטוב בין אנשי דורך. ותיסר אותה למלאות חוק האוהבים השוחקים אליך, ובלבם ארכם; המדמים נפשם לאוהבים והם אויבים. וע"כ התנדב להם בקצת אהבתך, או לחזולת אולי חשיב שנאחם אהבה, או להשמר מלשון עריץ מהם ירגל בך לאון מקשיב כל דברי בלע. — ויסרנה לפקוד אוהבי האוהבים, כי היא המדה¹²) המורה על האהבה הנאמנה. ויסרנה למלאות חק האוהבים בעת תבאנה עליהם צרות ומאורעות; אם בשעת המות בשמך בריחם לורעם, אם בשעת חליים לבקר אותם, אם בשעת חסרונם לעזור אותם כפי אשר חשני ידך. ולהיות בעל נפש נריבה, פן תחגאה עליהם בחסד אשר תגמול להם. וקצוף על נפשך בעת החרפה בצרכיהם.

ופקוד המלכים במכלל ולשמור מצוחם ולהחפול בשלומם, כי כל רצונם ונפשם להגן על עמם ולשמרם כרועה עדרו. ופקוד נאמניך בהמתיק סוד עמם בסתר, כי חלקם ממך ותועלתך מהם הוא בסתר ובעת אשר תחיהר עמם. ופקוד החסידים בהם לבב וביושר, למען יצדע להם כאשר יודעו אליך מן המדות הטובות. ופקוד שאר רעיד כבכודם, כי הם ישכיתו ממך הרעות והכילות, ויורוך נתיב האחתה. ופקוד הנכבדים בענוה. ופקוד קרוביך הדלים בחמלה, והגדולים בלפחד אותם מעשה יושר; כי חמלתך על דליהם ינחילך כבוד, ולמודך לגדוליהם ינחילך תועלת מהם. ופקוד מלאכתך בעסקי מישור, ולהשמר מן ההונאות¹³) והשבועות. ופקוד אויביך לכלי השיב גמולם להם אחר אשר חשמו מהם. ופקוד המתנכלים לך בהפר מחשבותם, והמתנצלים במחילה, והפתאים בעברך על פשעם, ובעלי הקלות בישוב הדעת, והמתרפים [שלא] לכוות אותם, והמקנאים בהרכוח¹⁴) קנאחם, והשוטמים בחלק לשונם¹⁵) והקורצים בהשמך מהם. וכל דבר ספק הרחיקהו, וכל דבר גלוי ובחון אל תאחר לעשותו. ופקוד הספיקות ברכ החקירה. והוהר מאד במקום הסכנות. וסכול פגעי הקורות בסבר פנים יפות. וכבוש יצרך בעת הכעס,

(8) נכ"י וכתחיל. — (9) נכ"י וכל. — (10) נכ"י ותחתית. — (11) נכ"י חזרון. — (12) נכ"י סס סודע. — (13) נכ"י הסודות. — (14) נכ"י להרבות. — (15) נכ"י לשונך.

הוארך אפך בעת הרויך. ופקוד שכניך בעוור אותם, והגר בנמילוח חסד, והחבר הנאמן כסורך אל משמעתו, והמבקר אוחך בדברי שלום. ופקוד המלכים בהוסתר סודותם ושבת פעולתם. וחשוב כלכך בין הטובים מחזיקי הרעים, וראת לאיוו חבורה מהם אשר חמה; כי אם תהיה נוטה אל כח הטובים, תוסיף בעין הרעים קנאה ואיבה; ואם תהיה נוטה אל כח הרעים, תוסיף בעין הטובים כוז ושפלות. ועל כן היה קרוב לכל אחד מהם, ותחנל אהבת שניהם לשלום. — אה דברי הברית אשר נתן אריסטו: כל חבמי לב, וכלל במ הענינים אשר אם יעשה אותם [האדם] בכל עניניו, ועל פיהם ישום כל עסקיו, ולא יוסיף עליהם ולא יגרע מהם; ויגיע לחלית הפצו.

אמר עלי הישמעאלי; ואחרי זאת אומר כי המלאכות נחלקות לשני חלקים. חלק מלאכת מחשבת, כגון חכמת הפילוסופיא ושעריה, וחכמת ההגיון ושערי; וחלק מלאכת מעשה. ומלאכת המעשה נחלקת למלאכות טבעיות ומלאכות מסחריות. והטבעיות הם שלש: הראשונה עבודת האדמה, להוציא ממנה המזון והמזון מאכילה ושתיה. והשנית המרעה אשר ממנה תועלת המקנה הבקר והצאן. והשלישית מלאכת הציוד (16). ובכל אחת מאלו השלש, נכללו מלאכות פרטיות רבות. כגון מלאכת הציוד אשר נכלל בה ציד חית השדה וצפור שמים ודגי הים; ושרי המלחמה [גם הם] נכללים במלאכת הציוד, כי כל אחד מהם [מתאמץ] להתגבר ולנצוח ולכבוש בע"ה. וכן עבודת האדמה גם היא מרעה; ונכלל בעבודת האדמה והמרעה מלאכות רבות, כגון מלאכת הרפואה והרומה לה. — אך המלאכות המסחריות נחלקו לשני חלקים: מלאכת סחורה, ומלאכת שכירות. והסחורה היא המכירה והקנין (17), למכור ולקנות כל עסק אוכל ומשקה ומלבושים וכלים וקרקעות וכל מה שדרכו למכור ולקנות. והשכירות יהיה עם הפועל במחיר קצוב אשר יעריכו בו כמה ישוה הפועל ההוא, או יעריכו בו מדה זמן הפועל בין זמן רב למעט. — וכל אחת מאלו המלאכות, או תהיה יקרה וטובה מחברתה, או תהיה גרועה ושפלה ממנה; כגון מלאכת שרי התחילים וחכמת הרפואות, שהם מלאכות יקרות; וכגון מלאכת המסחר ועסק תוד ועבודת האדמה והמרעה, שהם גרועות ושפלות. אך יש יחרון לזאת על זאת. — והחכמים הגידו, כי ראוי לכל אדם ברצונו ללמוד מלאכה, לשים כוונתו [על] כל המלאכות הראויות לו; ואותם ילמוד ויחל לחייר ולבחון המלאכה הראויה לו משני דרכים: מדרך משפטי החכמים ומול אדם ברע לרצו; או במבחן המעשים. ו"ל להגיד (18) כל אדם בנערותו במלאכות רבות משתנות זאת מזאת; ובמלאכה אשר

(16) כ"י הקציר. — (17) כ"י סעקס וסמבין. — (18) כ"י סמבין.

ישכיל יותר ויהיה וריו כה, ראוי לו שישקוד וילמוד אותה, ויניח האחרות. וצריך להיות לו אומן חכם ובקי במלאכה ההיא. ועל כן צריך לכבד ולשים יחרון לכל מי שהוא בקי וחכם במלאכתו ואומנותו, על מי שאינו בקי בה, ואף על פי שיהיה לו יחס נכבד. כי בענין הזה ירבו המלאכות, ויכירו הדורות, ויצליחו אנשי המדינות בעסקיהם.

אמר עלי, וראוי למשכיל ללמוד כחחלה כל מלאכתו (19) ומעשיו המועילים, ונחלקים לשני חלקים: חלק ילמדוהו מפי הדורות, וחלק ילמדוהו מדרך הסברה והשכל (20). החלק אשר מן הדורות, נמצא כתוב על ספר כל עם ועם. ואשר הוא מדרך השכל, אף הם: המוסר והחכמה, והמדות הטובות, ודרך ארץ, ולקנור אהבת בני האדם, ולהיות כל עסקיו בקו המישור. וזה הכלל, שיהיה האדם משכיל וישר בכל ענין מעניני פעולותיו. — ובעלי המשלים והמליצות חברו בענין הזה אמרים צרופים ומשלים נמרצים. כגון הפילוסוף פיתאגורש האומר במשליו: חקור במרמס תעשה, פן יכוזו לך בעת המעשה. ואמר: מה שאין ראוי לך לעשותו, אף תעבירוהו על לכת. ואמר: מבחר עדי האמונה, מה שתקיף נפשך בו ממעשה השכל והחכמה. ואמר: הקנינים מקור היגונים; ואם תרצה שלא תדאג, אף תקנה דבר אשר תדאג עליו אם יאבד לך. ואמר: אף תשים זריוותך לצבור עושר, יותר מזריוותך לשמור את אשר לך. ואמר: בקש בעודך חי החכמה והעושר וכשרון המעשה; כי החכמים יכבדוך לחכמתך, ועמי הארץ לעשרך, וכולם בעבור כשרון מעשיך. ואמר: הומנים שלשה, זמן הולף אשר לא תוכל להשיבו, זמן עתיד לא תדע אם תגיע איו, וזמן עומד [אשר] אם לא תמהר לעשות בו טובה יאבד מיד, ובעת שתרצה לעשות לא תוכל. ואמר: התמיד שלום גופך בהרחיקך העצלה מעסקך, ובהרחיקך רב האכילה והשתיה. ואמר אין דבר במי שיכיר הטוב ולא יעשנו.

אמר עלי, בעבור היות כל אדם צריך ללמוד המלאכה הראויה [לו] ואשר הוא אהב אותה, כמו שזכרנו. והיתה תאותי ואהבתי במלכות האל ויחודו, וכל כונתי להיות מעושי רצונו, ולהתענג בנועם המעשים הטובים, ולהחבונן בנפלאות השמים והארץ וכל אשר בהם. והיתה מלאכת הרפואה שְׁכְנָה למלאכת הפילוסופיא, המקרבת בעליה לאהיו. כי כל עניני שתי המלאכות האלה, לעשות הטוב והחסד. והיתה כונתי להחיות נפשי בכבוד.

ועל כן החילותי ללמוד חכמות הרפואות בהגיעי לשנת חמש עשרה שנה משנורתי חי, והייתי שוכן בצוען מצרים בשנה העשירית ללכדה. ולא היה לי עוזר ומחזיק ידי בלמוד, כי אבי ואמי

(19) לפי הנראה חסרו מה אהב חלול לקיטור הענין — (20) ככ"י כפס כל.

עובתי ואני רק ויחיד; על כן יגיעתי יגיעה גדולה בעבור קצור ידי
מחשני חפצני, אבל היחה היגיעה ההיא מחוקה לחכי וערכה לנפשי,
מרוכז אהבתי החכמה. והייתי ממהר לשמוע ולקבל (על) כל מה
שאמרת, ולא שקטתי ולא נחתי להוסיף חכמה, עד הגיעני לשתיים
ושלשים שנה. ואז יצא שמי בניים בחכמת הרפואות, והשיגתי ידי די
בתיקתי ויותר, ומצאתי און לי לקנות ספרי חכמה ולהוסיף בלמוד, עד
הגיעני לששים שנה. והחכמים הגידו כי זה הזמן הוא תכלית עסקי
העולם הזה, וראוי למו שהגיע לימים ההם, להניח הבלי העולם
ועסקיו, ולשקוד על עסקי העולם הבא. ועל כן השיבותי ידי מעסקי
העולם הזה, ולא היו עסקי כי אם לרפוא החולים הרלים והאכזרנים
בלא כסף ובלא מחיר, ולתת להם כל צרכם וצורך מחלתם מהוני.
והייתי מרפא העשירים בלא תנאי, רק מה שהיו נותנים לי הייתי
לוקח אם מעט ואם הרבה. — והיה מנהגי בכל יום אחר תפלתו
לבקר החולים עד סוף השעה הרביעית, למען יהיה יגיעה והרגל
לגופי (22). ושאר היום אשלימה בעבודת אלהי, ולחקן עניני נפשי
וגופי, כפי מה שחייב (23) רפואת הגוף ורפואת הנשמה. ושמתו כוננתי
ארבעה דברים אשר הם תכלית כל החפצים: לשמח הנעצב, ולעזור
הנכשל, ולהחזקו פנועם המעשים הטובים, ולהכין כל צרכי ביתי מטרף
והוצאה על אנשי וכל הענינים. והנותר מהוני מלבד זה, הייתי צופן
שלישיתו לימי הזקנה אם אני ילדי, אחרי עברי שבעים שנה; ושני
שלישיתו אצויאנו על עסקי ושאר כל צרכי. וכשיוזמן לי עסק חדש אשר
לא נסתי ללכת בו, אחירוהו ביד השכל (אעשנו) עד אשר ארכה
מונהו (ולשמו) (24) וארכה חיובי; ואם יחייב אותם השכל אעשנו, ואם
אין אעביר מחשבתי ממנו ואסיר ממנו עיני ולבי. ואדבק בכל עסק
במעשה היושר ובמנהג אנשי האמונה. ואעביר מלכי הדאגה, וארחק
בנקיון כפי. ואיטיב ריח שלמותי. ואדבק חמיד בשתיקה, ולא אדבר
עד אחקור דברי. ולא אחלל לשוני להכיר מום בני אדם, ולדבר
במחלקות ומריבות, ולא להשבע בשם ה' יתברך הן בשוא והן באמת.
ולא אתגבר על אדם. ואעביר מנפשי דאגה הממון והתלאה. וכבוא עלי
מקרה רע אתחנן לבוראי להיותו לפר לעונותי ולכבוש חמתו. ואקבל
הרע כפי מה שיחייב השכל בלא חרדה ופחד, ולא אעמוד נבהל
ומשחומם על מוסר אלהי. וכל מי שיתעסק עמי (25) אהעסק עמו מיד
אל יד. אני מלוה ואיני לווה (?). ואם אשכור אדם למלאכתי, אעשה

(21) כן הול כ"י ותיארת, וע"כ סגרתיה. — (22) כ"י לנוסו. — (23) כ"י
שמתחייב. — (24) כ"י כ"י וכשנו, ומלת אעשנו ליתא, והמאמר אינו מוכן
בניסוחו. — (25) כ"י כ"י שיתעסק עמו, והכונה ל'.

עובדי ואני רק ויחיד; על כן יגיעו יגיעה גדולה בעבור קוצר ידי
מזה שגן הפני, אבל היחה היגיעה ההוא מחוקה לחכי וערכה לנפשי,
מרחב אהבתי החכמה. והייתי ממהר לשמוע ולקבל (על 21) כל מה
שאלטד, ולא שקטתי ולא נחתי להוסיף חכמה, עד הגיעי לשמים
ושלשים שנה. ואז יצא שמי בנים בחכמת הרפואות, והשיגה ידי די
בתייתי ויחתי, ומצאתי און לי לקנות ספרי חכמה ולהוסיף בלמוד, עד
הגיעי לששים שנה. והחכמים הגידו כי זה הזמן הוא תכלית עסקי
העולם הזה, וראוי למו שהגיע לימים ההם, להניח הבלי העולם
ועסקיו, ולשקוד על עסקי העולם הבא. ועל כן השיבותי ידי מעסקי
העולם הזה, ולא היו עסקי כי אם לרפוא החולים הרלים והאכזרנים
בלא כסף ובלא מחיר, ולחת להם כל צרכם וצורך מחלתם מהוני.
והייתי מרפא העשירים בלא תנאי, רק מה שהיו נותנים לי הייתי
לוקח אם מעט ואם הרבה. — והיה מנהגי בכל יום אחר תפלתו
לבקר החולים עד סוף השעה הרביעית, למען יהיה יגיעה והרגל
לגופי (22). ושאר היום אשלימה בעבודת אלהי, ולחקן עניני נפשי
וגופי, כפי מה שהחייב (23) רפואת הגוף ורפואת הנשמה. ושמתו כונתי
ארבעה דברים אשר הם תכלית כל החפצים: לשמח הנעצב, ולעזור
הנכשל, ולהחזקו פנועם המעשים הטובים, ולהכין כל צרכי ביתי מטרף
והוצאה על אנשי וכל הענינים. והנותר מהוני מלבד זה, הייתי צופן
שלישיתו לימי הזקנה אם אני יליד, אחרי עברי שבעים שנה; ושני
שלישיתו אצויאנו על עסקי ושאר כל צרכי. וכשיוזמן לי עסק חדש אשר
לא נסיתי ללכת בו, אחיררו ביד השכל (אעשנו) עד אשר ארכה
מונהו ולשמו (24) וארכה חיוביו; ואם יחייב אותם השכל אעשנו, ואם
אין אעביר מחשבתי ממנו ואסיר ממנו עיני ולבי. ואדבק בכל עסק
במעשה היושר ובמנהג אנשי האמונה. ואעביר מלכי הראגה, וארחץ
בנקיון כפי. ואיטיב ריח שלמותי. ואדבק תמיד בשתיקה, ולא אדבר
עד אחקור דבריו. ולא אחלל לשוני להכיר מום בני אדם, ולדבר
במחלקות ומריבות, ולא להשבע בשם ה' יתברך הן בשוא והן באמת.
ולא אתגבר על אדם. ואעביר מנפשי ראגה הממון והתלאה. וכבוא עלי
מקרה רע אהחנן לבוראי להיותו לפי לעונותי ולכבוש חמתו. ואקבל
הרע כפי מה שיחייב השכל בלא חרדה ופחד, ולא אעמוד נבהל
ומשתומם על מוסר אלהי. וכל מי שיתעסק עמו (25) אהעסק עמו מיד
אל יד. אני מלוה ואינו לזה (?). ואם אשכור אדם למלאכתי, אעשה

21) כן סוף כ"י ותיולדת, וע"כ הסגרתה. — 22) כ"י לנוסו. — 23) כ"י
שמתחייב. — 24) כ"י הכ' וכשנו, ומלת אעשנו ליתא, והמאמר אינו נזכר
בניסוח. — 25) כ"י הכ' שיתעסק עמו, והכונה ל'.

עמו הנאי כתרם עבודתו, ואפרעננ בהשלימו עבודתו. ואסתפק כולק
ולא אדרוש גדולות, ולא אמקש הדספות ויתרונות: ואם יבקש ממני
להלכות לו מי שאחבייש להכליבו, אתן לו כפי אשר השיני יכולת הוני. —
ואשים לי לחוק [יום אחד] בכל שבוע לפקוד רפואותי ולחקן אחסב,
ושאר ימי השבוע להחבונן בעיני השמים והארץ וכל אשר בם; ואחן
שיר ושבת לבוראם. ובעת אשר ארצה לרפא חולה אחבונן לחלוי, ואם
ידיה נקל ארפאדו²⁶, ואם יהיה חלוי משוכש ונעלם ממני עיניו,
אתן לו רפואה אשר אדע כי לא חזיק ואפשר שתועיל; עד אשר אכיר
ענין חלוי ואו ארפאדו על נכון. ואחבונן עוד בענין כל חלוי, ואם יהיה
גלוי וקל ודעתו נסתרת, ארחקה מעלי בדברי שלום²⁷; ואם יהיה
גלוי כבר והוקל לרפאותו, ארפאנו על נכון. וכל מי שירצה ללמוד
חכמה אכיש בהכרת פניו ופרצוף עיניו, ואם יבשר ללמוד חכמה
אלמדהו, ואם אין איעצנו²⁸ עצה טובה וארחיקו במענה רך. והייתי
מדגל²⁹ נפשי בכל יום לקרוא ספר תורת אלהי, והייתי קורא סמני
חלק בכל יום עד אשלים הספר ואשוב להתחיל מראשיתו. והייתי
מחבר דברי תחנונים ובקשות להתחנן בהם לבוראי, ולא הייתי מתחנן
בחפלותי כל ימי, והייתי נהגד במצות תורת המוקבלות גם המושפלות³⁰.
והייתי קורא מגרת אריסטו פעם אחת בשבוע, ואשים אל לבי עניניה,
ואכיש בסוף השבוע אם עשיתי כפי מה שכחוב בה, או שגיתי וסן
הדרך נטיתי. ואשמח מאד בראותי אשר שמרתי מצות המגרת הזויה.
ואבקש סלוחה ומחילה על אשר שגיתי, ואשים אל לבי לחקן מרה
שעיתתי ולהוהר באשר שגיתי. ולא אישן בלילי על משכבי עד אשר
אחשוב בלבבי מה שעבר עלי בימי מטוב ומרע. ואחן שבת לבוראי
על המנדה ואחנן אליו על הרעה, ואשאל ממנו להיות חסלית רצוני
בתכלית רצוני:

שלמה חגרת מלכה התפידים, תהלה לחל הגומל חסידים.

26) כפי רפואתי. — 27) קשה המנן. — 28) כפי יגיע לכו. — 29) כפי
חסייל. — 30) המקובלים וגם המושפלות.